

سفرنامه ناصرالدین شاه به قم

ناصرالدین شاه

به کوشش: فرشاد ابریشمی



خانه تاریخ ناصرالدین شاه

www.ketab.ir

سرشناسه	:	فرشیاف ابریشمی، فرشاده، ۱۳۵۲ -
Abryshami, Farashad	:	
عنوان و نام پدیدآور	:	سفرنامه ناصرالدین شاه به قم به کوشش فرشته ابریشمی.
مشخصات نشر:	:	تهران: خانه تاریخ و تصویر ابریشمی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۱۲۰ ص. ۱۴/۲۱×۵/۲۱، ش. م.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۵۲-۱۰۶-۱
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	ناصرالدین قاجار؛ شاه ایران، ۱۲۴۷-۱۳۱۲ق. -- سفرها -- ایران -- قم
موضوع	:	سفرنامه‌های ایرانی -- قرن ۱۳ق.
موضوع	:	Iranian -- Travelers' writings, ۱۹th century
موضوع	:	قم -- سیر و سیاحت -- قرن ۱۳ق.
موضوع	:	Iran (Qom) -- Description and travel -- ۱۹th century
رده بندی کنگره	:	DSR ۱۳۹۶۱۳۹۶ ی. ۷ ف. ۴ /
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۴۲-۷۴۵۰
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۷۷۴۴۷۸

سفرنامه ناصرالدین شاه به قم

ناصرالدین شاه

به کوشش: فرشاد ابریشمی

حروفچینی: مریم علیدوست

لیتوگرافی: باختر

چاپ: کسری

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۵۴-۱۰۶-۱

انتشارات خانه تاریخ و تمدن ایران

ناصرالدین شاه قاجار در شب ششم ماه صفر معادل ۲۵ تیرماه ۱۲۱۰ در روستای کهنمو از توابع اسکوی تبریز بدنیا آمد. وی فرزند سوم خانواده بود که زنده ماند و در سن شانزده سالگی بجای پدر نشست. وی پادشاهی خوشگذران، عاشق پیشه، هنرمند، شاعر و متفاوت بود. عاشق سفر و خاطره نویسی، بطوری که خاطرات سفرهای مکرر به فرنگ، کربلا و نجف، خراسان، عرق عجم (فلات مرکزی ایران)، مازندران و قم را به رشته تحریر درآورده است.

در باب سفرهای این پادشاه قاجار در مجلد های دیگر بدان پرداخته ایم و در این کتاب درباره سفر ناصرالدین شاه به شهر قم می پردازیم که هفت سفر به این شهر تاریخی و مذهبی انجام پذیرفت. ناصرالدین شاه نیز مانند اسلاف خود بر شکوه و آبادانی شهر قم افزود و با مطلق نمودن گنبد علی صحن جدید بر زیور و جلال حرم مطهر افزود و اهالی را از سختی های مالیات معاف کرد. وی مدرسه ای در اطراف حرم ساخت و با درگاه مومنان خرد تحصیل یکصد طلبه و همینطور مهمانخانه و شفاخانه بنامینش کرد. این شهر چون بین راه تهران تا اصفهان و شیراز بود، مورد توجه مسافران و زائرین قرار داشت.

ناصرالدین شاه کلاست با از قم آمدن نمود که چهار بار از این شهر عبور کرده و توقف داشت. سه بار به قصد زیارت بارگاه مطهر حضرت معصومه (س) بوده است. اولین بار در سال ۱۲۲۸ به همراه میرزاتقی خان امیرکبیر بوده است که شاه ایران در همین سال سلطنت

خوبش به قم رفت ولی دست نوشته ای از این سفر در دست نیست. یکسال بعد بهنگام بازگشت از اصفهان دوباره به همراه میرزاتقی خان امیرکبیر از شهر قم عبور نمودند. سفر سوم هفت سال بعد بتاريخ ۱۲۳۶ انجام پذیرفت و شاه قاجار بقصد زیارت حرم مطهر و رسیدن به چمن سلطانیه و تفریح، از شهر قم دیدن نمودند. از اتفاقات مهم در این سفر بیماری و فوت جیران خانم (سوکلی ناصرالدین شاه) و واقعه قتل حاجی مبارک است که این سفر هم مورد ثبت قرار نگرفت و سفرنامه ای باقی نمانده است. اما ۹ سال بعد و در بیستمین سال سلطنت سفر چهارم ناصرالدین شاه بقصد شکار و تفریح بین راه و زیارت در حرم مطهر انجام شد که اولین سفرنامه ثبتی به نگارش ناصرالدین شاه مربوط به همین سفر است. وقایع جالب و تاریخی این سفر و گذر از مکان های دیدنی و زیارتی که در آن ثبت شده است که سرآغاز کتاب حاضر مربوط به سفر چهارم باشد. بیستمین سفر ناصرالدین شاه همگام بازگشت از سفر عتبات عالیات است. در حشر سال ۱۲۴۸ انجام پذیرفت.

هشت سال بعد مجدداً ناصرالدین شاه فقط بقصد قم از تهران حرکت نمود و به ثبت وقایع این سفر پرداخت. هفتمین سفر ناصرالدین شاه در سال ۱۲۷۰ و همزمان با عزیمت ایشان به عراق عجم (فلات مرکزی ایران) صورت پذیرفت و به وقایع مهم نیز پرداخته است. این سفر چنانچه در کتاب هم آمده از حرم حضرت عیسیٰ عظیم شهر تبریز و با عبور از کهریزک، حسن آباد، علی آباد، حوض سلطان، نوشک، صورت وارد شهر

قم شدند و پس از سه روز اقامت با گذر از شهرهای دلیجان، محلات، سلطان آباد، بروجرد، نهاوند، تویسرکان، فراهان، آشتیان، دستجرد، ساوه و زرند از طریق رباط کریم به تهران بازگشتند. بطور کل تاریخ سفرهای ناصرالدین شاه به شهر تاریخی و مذهبی قم بشرح ذیل است:

سفر اول - ۱۲۲۸

سفر دوم - ۱۲۲۹

سفر سوم - ۱۲۳۶

سفر چهارم - ۱۲۴۵

سفر پنجم - ۱۲۴۸

سفر ششم - ۱۲۵۶

سفر هفتم - ۱۲۷۰

از کتاب به سفر چهارم تا هفتم یعنی بیست و پنج سال از سلطنت این شاه تبریز می پردازد و امید است تا مورد توجه تاریخ پژوهان و دانشمندان و یاران وزیر قرار گیرد و با استفاده از نام مکان و اشخاص با روحیات ناصرالدین شاه آشنا گردند و بهتر بتوانند این شاه قاجاری را با موقعیت زمان خود بسنجند و آوری کنند. در تهیه و تدوین این سفرنامه ها بسیار سود جستند: آقایان دکتر نعمت احمدی نسب، دکتر فیاض زاهد، دکتر جعفری، دکتر غلامحسین تکمیل همایون، دکتر مهرشاد کاظمی، دکتر حمدرضا قناد، بنیاد ایران شناسی، پژوهشکده تهران شناسی و مرکز اسناد ملی و کتابخانه ملی و همچنین

آرشیو داران محترم اسناد و تصاویر تاریخی آقایان داریوش تهرانی، محمدعلی جدیدالسلام، احمد ایلیاتی کاشانی، کامران نجف زاده که با همراهی و همدلی این دوستان گرانقدر توانستم مجموعه سفرنامه های دوره قاجار را تکمیل نمایم. کار انتشار این مجموعه بدون مساعدت طراح و صفحه آرای مجموعه سرکار خانم مریم علیدوست و مشاور فرهنگی دکتر روح الله آهنگری و مهندس محمدرضا ابریشمی مقدور نبود و تلاش این بزرگواران به همراه گروه محترم تولید آقایان حامد رضایی، سید علیرضا میرقادری، مهندس علیزاد خالیدی و امیر آخشبیجان باعث به ثمر رسیدن این مجموعه و ادامه راه گردید.

این مجموعه است با راهنمایی ها و نظرات خویش، مانند قبل در بهبود کیفیت آثار همراه ما باشید و با حمایت مادی و معنوی از این کتب ما را در ادامه کتب فرهنگی و تاریخی دلگرم نمائید.

فرشاد ابریشمی

ت و کم تیرماه ۱۳۹۶